

PRACE NAUKOWE

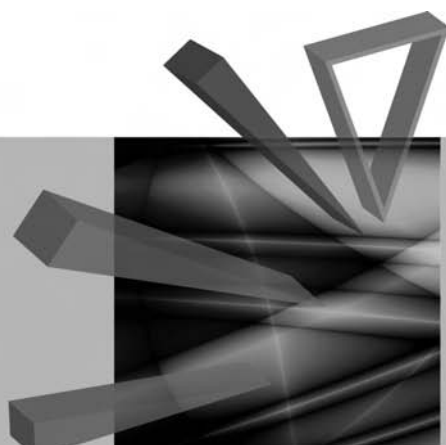
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

241

Przestrzeń a rozwój

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Dybała

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Florian Kuźnik, Janusz Słodczyk, Zygmunt Szymła,
Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

Publikacja została sfinansowana przez Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-272-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-ekonomicznego krajów, regionów i obszarów metropolitalnych

---

Patrycja Brańka: Atrakcyjność inwestycyjna województwa małopolskiego w oczach przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego (w świetle badań ankietowych).....	15
Adam Dąbrowski: Kierunki europejskiej polityki regionalnej – wybrane problemy	30
Piotr Hajduga: Dolnośląskie specjalne strefy ekonomiczne jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej w świetle ocen przedsiębiorców – wyniki badania empirycznego	41
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Struktury klastrowe w gospodarce przestrzennej – wybrane korzyści i problemy rozwoju w skali lokalnej i regionalnej	56
Petr Hlaváček: The classification of analytical and management qualitative frameworks for municipal and regional development	65
Stanisław Korenik: Nowe zjawiska występujące w rozwoju aktywizujących się regionów.....	76
Anna Mempel-Śnieżyk: Uwarunkowania funkcjonowania powiązań sieciowych w województwie dolnośląskim	85
Katarzyna Miszczak: Partnerstwo publiczno-prywatne w regionach przygranicznych Polski, Czech i Niemiec – szanse i zagrożenia	105
Monika Musiał-Malago: Polaryzacja strukturalna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.....	120
Małgorzata Rogowska: Znaczenie miast w polityce regionalnej Unii Europejskiej.....	133
Dorota Rynio: Rozwój społeczno-gospodarczy ośrodka wzrostu w okresie kryzysu gospodarki światowej.....	140
Miloslav Šašek: Development of population in the Czech Republic after 1989	150
Piotr Serafin: Stan i zmiany zagospodarowania przestrzeni wsi w strefie podmiejskiej województwa małopolskiego na przykładzie gmin Niepołomice i Wieliczka	162
Kazimiera Wilk: Sytuacja demograficzna w Federacji Rosyjskiej w latach 1990-2009	180

Arkadiusz Przybyłka: Narodowy Fundusz Zdrowia jako główny organizator usług zdrowotnych w Polsce	190
Justyna Anders: Rola władz publicznych w stymulowaniu partycypacji obywateli w procesach <i>governance</i> – doświadczenia międzynarodowe i wnioski dla Polski.....	200
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Możliwości rozwoju obszarów metropolitalnych w nowych uwarunkowaniach finansowych jednostek samorządu terytorialnego.....	212
Andrzej Rączaszek: Procesy rozwojowe największych polskich miast w okresie transformacji.....	224

Część 2. Społeczne, gospodarcze i środowiskowe problemy rozwoju lokalnego

---

Jacek Chądzyński: Władza lokalna a rynek – pomiędzy współpracą a konkurencją.....	241
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Uwarunkowania środowiska przyrodniczego w przestrzeni uzdrowiska na przykładzie Czerniawy-Zdroju.....	252
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Partycypacja społeczna – przymus czy rzeczywista potrzeba?.....	262
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Zadowolenie z miejsca zamieszkania – ocena mieszkańców i władz lokalnych na przykładzie Głowna	277
Andrzej Łuczyszyn: Lokalna przestrzeń publiczna w gospodarce kreatywnej	290
Magdalena Pięta-Kanurska: Związki kultury i ekonomii oraz ich wpływ na rozwój miasta.....	301
Joost Platje: Local governance's capacity to direct its own path of sustainable development.....	310
Andrzej Raszkowski: Nowe trendy w marketingu miejsc.....	319
Anna Batko: Administracja publiczna jako stymulator zmian w turystyce miasta – na przykładzie Krakowa w latach 1989-2006	328
Piotr Ruczkowski: Ewidencja ludności – nowe zasady meldunkowe	340

Część 3. Innowacyjność i przedsiębiorczość a rozwój

Niki Derlukiewicz: Unia innowacji jako sposób na zwiększenie innowacyjności gospodarki europejskiej.....	355
Dariusz Głuszcuk: Finansowanie działalności innowacyjnej – źródła i bariery w przekroju regionów Polski (NTS-2).....	366

Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polsko-czeska współpraca transgraniczna małych i średnich przedsiębiorstw	377
Anna Korombel: Najczęściej popełniane błędy podczas wdrażania zintegrowanego zarządzania ryzykiem (ERM) w polskich przedsiębiorstwach	388
Kamil Wiśniewski: Systemowe zarządzanie wiedzą w ujęciu teoretycznym i praktycznym	396
Paweł Dziekański, Jan Puchala: Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny na przykładzie powiatu limanowskiego	405
Jerzy Wąchol: Rola państwa i jego interesariuszy we władztwie korporacyjnym w okresie wychodzenia ze spowolnienia gospodarczego i kryzysu	417
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Wybrane problemy inwestowania w rzeczowe aktywa trwałe (na przykładzie uczelni publicznych w Polsce).....	427
Agnieszka Izabela Baruk: Specyfika działań motywujących stosowanych wobec polskich pracowników.....	437
Monika Stelmaszczyk: Właściciel małego przedsiębiorstwa menedżerem zorientowanym na kulturę – wyzwania i perspektywy	447
Barbara Batko: Wpływ jakości informacji publicznej na minimalizację ryzyka podejmowania decyzji na rynku pracy	455

Część 4. Wybrane problemy planowania przestrzennego

Oğuz Özbek: Central planning of development through etatism in Turkey: the state planning organisation	467
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny jako nowy podmiot polityki przestrzennej	474
Aleksandra Koźlak: Modelowe ujęcie transportu w planowaniu przestrzennym	489
Anna Kamińska: Rola ewaluacji w zarządzaniu procesem rewitalizacji przestrzeni miejskiej	502

Część 5. Zagadnienia różne

Hubert Kaczmarczyk: Właściwe zadania państwa w ujęciu F.A. von Hayeka	513
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Transfery fiskalne a przeciwdziałanie szokom asymetrycznym w ramach Unii Gospodarczo-Walutowej w Europie ..	522
Adam Peszko: Krytyka liberalnej doktryny lat 90. i nowe nurty w ekonomii pierwszej dekady XXI wieku.....	532
Andrzej Adamczyk: Incydentalna kontrola rozporządzeń przez sądy.....	543

Summaries

Patrycja Brańka: Investment attractiveness of Małopolska voivodeship in opinion of foreign capital enterprises (in the light of survey results).....	29
Adam Dąbrowski: Directions of European Regional Policy – selected problems.....	40
Piotr Hajduga: Special economic zones in Lower Silesia as a business place in the light of assessments of entrepreneurs – results of empirical research	55
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Cluster structures in spatial economy – chosen benefits and problems of development on the local and regional scale	64
Petr Hlaváček: Klasifikacja analitycznych i zarządczych ram kwalifikacyjnych w rozwoju gmin i regionów	75
Stanisław Korenik: New phenomena occurring in the development of activating regions	84
Anna Mempel-Śnieżyk: Conditions of functioning of the network relations in Lower Silesia Voivodeship	104
Katarzyna Miszczak: Public-Private Partnership in the border regions of Poland, the Czech Republic and Germany – opportunities and threats.....	119
Monika Musiał-Malago: Structural polarization of Cracow Metropolitan Area.....	132
Małgorzata Rogowska: The importance of cities in the European Union's regional policy	139
Dorota Rynio: Social-economic development of growth center in the time of worldwide economy crisis	149
Miloslav Šašek: Rozwój populacji w Czechach po roku 1989	161
Piotr Serafin: Spatial planning of rural areas in the suburbs of Małopolska: state and changes – the case of Wieliczka and Niepołomice.....	179
Kazimiera Wilk: The demographic situation in the Russian Federation in the years 1990-2009.....	189
Arkadiusz Przybyłka: The National Health Fund as the main organizer of health services in Poland	199
Justyna Anders: The role of public authorities in promoting civic participation in processes of <i>governance</i> – application of international practices in the Polish context.....	211
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Development opportunities of metropolitan areas in the new financial circumstances of local government units	223
Andrzej Rączaszek: Development processes in the biggest Polish cities in the transformation period.....	237

Jacek Chądryński: Local government and market – between cooperation and competition	251
Eleonora Gonda-Soroczyńska: The condition of the natural environment in the development of a spa town – the case of Czerniawa-Zdrój	261
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Social participation – obligation or real need?	276
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Satisfaction with the place of residence – evaluation of place and local authorities as on the example of Główno.....	289
Andrzej Łuczyszyn: Local public space in creative economy.....	300
Magdalena Pięta-Kanurska: The relationship between culture and economics and their impact on urban development	309
Joost Platje: Zdolność samorządu terytorialnego do kierowania własną ścieżką rozwoju zrównoważonego	318
Andrzej Raszkowski: New trends in place marketing	327
Anna Batko: Public administration as a stimulator of changes in city tourism – based on Cracow between the years 1989 and 2006	339
Piotr Ruczkowski: Population registration – the new residence regulations..	351
Niki Derlukiewicz: Innovation Union as a way to increase the innovation in European economy	365
Dariusz Głuszcuk: Financing innovation activities – sources and barriers with regard to regions in Poland (NTS-2)	376
Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polish-Czech border cooperation of small and medium-sized enterprises	387
Anna Korombel: The most common errors during the implementation of Enterprise Risk Management (ERM) in Polish enterprises	395
Kamil Wiśniewski: System knowledge management from theoretical and practical perspective	404
Paweł Dziekański, Jan Puchała: Support of the enterprise by the territorial council on the example of Limanowski administrative district.....	416
Jerzy Wąchol: The role of the state and its stakeholders in corporate governance while getting out of the economic downturn and crisis.....	426
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Selected problems of investing in tangible fixed assets (as exemplified by public institutions of higher education)	435
Agnieszka Izabela Baruk: Essence of motivation activities used towards Polish employees	446
Monika Stelmaszczyk: Owner of small company as a culture-oriented manager – challenges and prospects	454
Barbara Batko: The impact of public information quality to minimize the decision making risk on the labour market.....	464

Oğuz Özbek: Centralne planowanie rozwoju przez etatyzm w Turcji: Państwowy Urząd Planowania	473
Kinga Wasilewska: Local self-government as a new subject of spatial policy.	488
Aleksandra Koźlak: Land-use/transport models in spatial planning.....	501
Anna Kamińska: The role of evaluation in the management of urban space revitalization process	510
Hubert Kaczmarczyk: Appropriate tasks of the state in terms of F.A. von Hayek.....	521
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Fiscal transfers as asymmetric shocks absorption mechanisms in the European Monetary Union.....	531
Adam Peszko: Criticism of neoclassic doctrine of the 90s and new currents of economics in the first decade of the XXI century.....	542
Andrzej Adamczyk: The right of courts to refuse incidentally to apply regulations.....	557

Anna Mempel-Śnieżyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

UWARUNKOWANIA FUNKCJONOWANIA POWIĄZAŃ SIECIOWYCH W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM

Streszczenie: Wraz ze zmianami zachodzącymi we współczesnej przestrzeni podkreśla się wzrost znaczenia skali lokalnej. W rozważaniach nad rozwojem lokalnym akcentuje się, jak wiele różnorodnych uwarunkowań o charakterze zarówno egzogenicznym, jak i endogenicznym decyduje o powstaniu i funkcjonowaniu powiązań sieciowych. Wskazuje się na potrzebę ścisłej współpracy podmiotów zlokalizowanych na danym terenie (przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu, sektora B+R) w celu stworzenia powiązań sieciowych. Określone terytorium, ze swą przedmiotowo-podmiotową specyfiką gospodarki, tworzy złożony system powiązań wewnętrznych i zewnętrznych, które nabierają szczególnego znaczenia w zakresie wdrażania innowacji czy zmieniających potrzeb klientów. W artykule podjęto rozważania nad uwarunkowaniami powstawania i funkcjonowania powiązań sieciowych.

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, sieci, powiązania sieciowe.

1. Wstęp

Określone terytorium, ze swą specyfiką przedmiotowo-podmiotową gospodarki, tworzy złożony system powiązań wewnętrznych i zewnętrznych. Natomiast sprawność mechanizmu funkcjonowania układów lokalnych i efekty osiągane przez poszczególne podmioty gospodarujące zależą nie tylko od konkurencji i zdolności wygrywania rywalizacji, ale także od współdziałania i współpracy¹. Problematyka powiązań sieciowych nabiera znaczenia w szczególności w kontekście zachodzących zmian społeczno-gospodarczych, w zakresie wdrażania innowacji czy zmieniających potrzeb klientów, wobec czego firmy – chcąc czynnie uczestniczyć w rynku – zmuszane są do poszukiwania nowych rozwiązań w formie współpracy z innymi podmiotami².

Lokalność, a zarazem kooperacja podmiotów rynkowych ma relatywnie bogatą literaturę, niemniej jednak celowe wydaje się podjęcie rozważań dotyczących uwa-

---

¹ M. Adamowicz, *Sieci współpracy, grona i terytorialne systemy produkcyjne jako koncepcja rozwoju obszarów wiejskich*, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Roczniki Naukowe, t. IX, z. 2, Poznań 2007, s. 15.

² M. Ratajczak-Mrozek, *Podejście sieciowe do internacjonalizacji przedsiębiorstw*, „Marketing i Rynek” 2009, nr 3, s. 18-20.

runkowań powstawania i funkcjonowania powiązań sieciowych. Wobec powyższego celem artykułu jest wskazanie uwarunkowań tworzenia się i funkcjonowania powiązań sieciowych pomiędzy uczestnikami rynku.

2. Istota powiązań sieciowych

„Podejście sieciowe jako nowa koncepcja współpracy między podmiotami gospodarczymi powstało pod koniec lat 70. XX wieku w następstwie zmian technologicznych zachodzących na rynku przedsiębiorstw (business-to-business, B2B) oraz zwiększonej konkurencji międzynarodowej. Eksponuje się w nim znaczenie całości kształtu kontaktów firmy z otoczeniem, tworzących rozbudowaną sieć powiązań”³. Kontynuując rozważania nad genezą koncepcji powiązań sieciowych, należy zaznaczyć, że za prekursora i twórcę sieci uważa się M. Castellsa i podkreśla się, że jego prace miały największy wpływ na kształt koncepcji sieci. Według Castellsa współczesna gospodarka jest globalna, informacyjna i zorganizowana w sieć⁴. Użył on pojęcia społeczeństwa sieciowego (*network society*), opisując zmiany zachodzące w dobie globalizacji w społecznościach, w organizacji pracy życia i przestrzeni społecznej⁵.

Można wyróżnić wiele różnorodnych definicji sieci, a ze względu na podjętą problematykę należy zwrócić uwagę na postrzeganie sieci jako układu powiązań i zależności o charakterze społecznym, ekonomicznym, międzyorganizacyjnym i politycznym⁶. Jak zauważa T. Brodzicki, „sieci to specyficzna forma powiązań pomiędzy podmiotami oparta na współzależnościach, kooperacji i zaufaniu”⁷; w bardziej szczegółowym ujęciu „relacje sieciowe stanowią związki łączące przedsiębiorstwa z pozostałymi podmiotami rynkowymi”⁸. Natomiast „w literaturze MSP termin ‘sieć’ bywa używany bardzo luźno i opisuje bardzo różne działania małych firm [...] rozpatrywane w odniesieniu do okręgów przemysłowych”⁹. Podkreśla się, że powią-

³ Tamże, s. 7-11.

⁴ M. Castells, *Papeles de Poblacion*, „La Ciudad de la Nueva Economía” 2001, nr 27, s. 207-221, [cyt. za:] R. Różga, *Gospodarka oparta na wiedzy a rozwój regionalny na przykładzie regionu środkowego Meksyku*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004, nr 1 (15), s. 30.

⁵ K. Olejniczak, *Nowe teorie rozwoju regionalnego w praktyce Unii Europejskiej*, [w:] *Regionalizm, polityka regionalna i fundusze strukturalne w Unii Europejskiej*, red. A. Adamczyk, J. Borkowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005, s. 27.

⁶ J. Sroka, *Dolnośląska sieć instytucji wspierających innowacje w świetle DSI*, [w:] *Innowacyjność wyróżnikiem Dolnego Śląska*, red. A. Kucharska, Wydawnictwo DCSR, Wrocław 2006, s. 45.

⁷ M. Rosińska, *Globalna sieć biznesowa jako konsekwencja nowego paradygmatu konkurencyjności w gospodarce opartej na wiedzy*, [w:] *Region w gospodarce opartej na wiedzy*, red. A. Jewtuchowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007, s. 72, [cyt. za:] T. Brodzicki, S. Szulika, *Koncepcja klastrów a organizacja przedsiębiorstw*, „Organizacja i Kierowanie”, nr 4 (110), Warszawa 2002.

⁸ M. Ratajczak-Mrozek, *Główne cechy relacji sieciowych przedsiębiorstw (podejście sieciowe, network approach)*, „Organizacja i Kierowanie” 2009, nr 4, s. 75-83.

⁹ N. Daszkiewicz, *Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce*, Wydawnictwo Publishing Group Scientific, Gdańsk 2004, s. 82.

zania sieciowe zwiększają się wraz z wiekiem firmy i mogą odegrać znaczącą rolę w jej rozwoju ze względu na szerszy i szybszy dostęp do informacji poprzez tzw. *contact network* (sieć kontaktową)¹⁰. Inne ujęcie prezentuje P. Bourdieu¹¹, podkreślając występowanie sieci powiązań w ramach określonej grupy. J. Naisbitt z kolei pisze, że sieć to rozmawiający z sobą ludzie, którzy dzielą się pomysłami, wymieniają poglądami, informacjami i zasobami¹². Autorka ma świadomość, że sieć powiązań pomiędzy grupą osób, określone wartości, normy, wzajemne zaufanie określa się mianem kapitału społecznego, który także można analizować w kontekście jego znaczenia w rozwoju lokalnym, jednak ze względu na podjętą tematykę będzie rozpatrywane szersze ujęcie powiązań – pomiędzy podmiotami rynkowymi.

Typologia powiązań sieciowych wskazuje na istnienie zróżnicowanych sieci i klasyfikowanych według odmiennych kryteriów. Można wyróżnić ujęcie prezentowane przez D. Maillata, który wyodrębnia sieci powstające wokół dużych lokalnych kompanii, sieci mniejszych firm, sieci tworzone przy parkach naukowo-technologicznych oraz sieci terytorialne, które są efektem lokalnych tradycji tworzących je przedsiębiorstw; rezultatem tych ostatnich są ściśle powiązania pomiędzy dużą liczbą MSP wytwarzających podobne wyroby, co prowadzi do specjalizacji regionu¹³.

Można wyróżnić sieci zarówno formalne, jak i nieformalne, powstające dla wymiany informacji bądź też wspólnej produkcji i obrotu; można wymienić także inspirowane przez pośrednika lub powstające z inicjatywy samych firm. Sieci można sklasyfikować np. ze względu na układ związków między partnerami, ze względu na stopień dominacji koordynatora sieci, ze względu na powstawanie wokół wielkich korporacji, ze względu na charakter powiązań między partnerami, ze względu na trwałość i siłę powiązań, ze względu na dynamikę rekonfiguracji sieci¹⁴. Istotną kwestię stanowią także podmioty wchodzące w skład sieci i tu wymienia się: banki, szkolnictwo, izby gospodarcze, instytucje naukowe i badawczo-rozwojowe, instytucje społeczne i kulturowe, urzędy miejskie, wojewódzkie czy marszałkowskie.

Dopełnieniem klasyfikacji powiązań sieciowych może być ujęcie ich głównych cech (rys. 1), które potwierdzają różnorodność struktury powiązań sieciowych.

Wydaje się, że mnogość istniejących klasyfikacji jest pochodną złożonej istoty powiązań sieciowych, a podane definicje nie wykluczają się; można wręcz twierdzić, że każda z nich odsłania fragment badanego zagadnienia. Zaprezentowane podziały sieci nie stanowią kompleksowego zestawienia, a jedynie bazę do wskazania ich znaczenia dla rozwoju lokalnego poprzez uchwycenie różnorodnych efektów

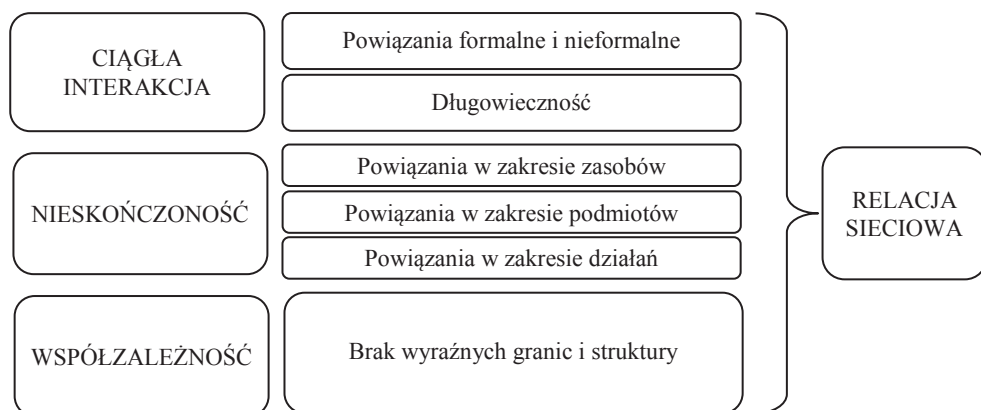
¹⁰ Tamże, s. 83.

¹¹ P. Bourdieu, *The Forms of Capital*, [w:] J.G. Richardson (red.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Greenwood, New York 1985.

¹² J. Naisbitt, *Megatrendy*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1997, s. 235.

¹³ J. Chmiel, *Małe i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionów*, Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN, Warszawa 1997, s. 139-141.

¹⁴ S. Lachiewicz (red.), *Komunikacja wewnętrzna w organizacjach sieciowych*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2008, s. 7-22.

Rys. 1. Główne cechy relacji sieciowych

Źródło: M. Ratajczak-Mrozek, *Główne cechy relacji sieciowych przedsiębiorstw (podejście sieciowe, network approach)*, „Organizacja i Kierowanie” 2009, nr 4, s. 77.

funkcjonowania relacji sieciowych. Obecnie jako podstawowe źródła rozwoju sieci przyjmuje się zjawiska i przekształcenia zachodzące w otoczeniu gospodarczym i społecznym, a także zmiany występujące w strukturze zasobów współczesnych przedsiębiorstw i w przyjmowanych strategiach ich rozwoju¹⁵.

Wśród uwarunkowań rozwoju sieci można wymienić:

- dostępność wyspecjalizowanych umiejętności,
- dostępność potencjału badawczego,
- położenie geograficzne,
- istnienie zasobów naturalnych,
- okoliczności historyczne,
- popyt miejscowy,
- istniejące już innowacyjne firmy,
- wysoki kapitał ludzki i wykształcone kadry,
- inspirowane przez jednostkę naukową czy ośrodek badawczo-rozwojowy, który dla realizacji własnych celów dąży do tworzenia sieci powiązań z lokalnymi przedsiębiorcami,
- specyficzną cichą wiedzę *tacit knowledge*.

Można także zaznaczyć, że o tworzeniu się powiązań w ramach podmiotów tworzących sieć terytorialną może także decydować dziedzictwo kulturowe, specyficzny system wartości i organizacji; znaczną rolę odgrywają także zasoby ludzkie danego obszaru, oparte na rodzimej sile roboczej i lokalnych więzach, tradycjach umiejętnościach¹⁶. Na podstawie tych zasobów tworzy się sieć współpracy, opiera-

¹⁵ Tamże, s. 22-30.

¹⁶ M. Bąk, *Małe i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionalny*, Wydawnictwo Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2001, s. 28.

jąca się na solidnych tradycjach historycznych i normach społecznych, która wspólnie rozwiązuje problemy całej branży poprzez np. szkolenia, wprowadzanie nowych technologii, wspólne realizowanie działań marketingowych i eksportowych. Dzięki funkcjonowaniu w sieci możliwa jest nadzwyczajna elastyczność i łatwość przystosowania¹⁷ do zmieniających się potrzeb rynku. Sieć jest więc nieodzownym instrumentem grupowego, a tym samym łatwiejszego, uczenia się¹⁸.

Kontynuując, warto zwrócić uwagę na grupę czynników, które można uznać za determinanty sukcesu istnienia i funkcjonowania powiązań sieciowych w ramach sektora mikro-, małej i średniej przedsiębiorczości. Jako podstawowy wskazuje się elastyczność, łatwość dostosowywania się do częstych i gwałtownych zmian i trendów we współczesnej gospodarce czy szybkość adaptacji do nowej sytuacji rynkowej. Istotne jest, że dzięki elastyczności podmioty funkcjonujące w danym środowisku lokalnym mogą z łatwością reagować na pojawiające się potrzeby nabywców. Bliskość podmiotów i przynależność do sieci relacji usprawniają komunikację oraz wpływają na obniżenie kosztów logistycznych oraz transakcyjnych. Ważnym elementem jest także zaopatrywanie się w ramach sieci powiązań, co wpływa na obniżenie kosztów magazynowania zapasów, skracca czas dostawy materiałów czy półproduktów, co także zmniejsza koszty transportu¹⁹. Za istotny czynnik uważa się wspólne ponoszenie kosztów związanych z pozyskiwaniem informacji w zakresie nauki, z dostępem do najnowszych technologii, podnoszeniem innowacyjności, co byłoby niemożliwe do osiągnięcia przez pojedyncze przedsiębiorstwo z sektora MSP. Można dodać, że nie bez znaczenia pozostają także instytucje funkcjonujące w sieci, które niejednokrotnie umożliwiają finansowanie komercjalizacji nowych rozwiązań technologicznych oraz początkowych faz życia firmy i produktu²⁰.

3. Specyfika województwa dolnośląskiego w kontekście powiązań sieciowych

Koncepcje rozwoju związane ze wsparciem powstawania i funkcjonowania powiązań sieciowych są popularne w Europie od wielu lat i mieszczą się w nurcie nowego paradygmatu rozwoju lokalnego. Można przypomnieć, że są one efektem zainteresowania kwestią rozwoju gospodarczego skoncentrowanego w danej lokalizacji i uzależnionego od lokalnego potencjału.

¹⁷ R. Rózga, wyd. cyt., s. 31.

¹⁸ R. Romanowski, *Możliwości rozwoju terytorialnych systemów produkcyjnych w Wielkopolsce*, [w:] *Innowacje w rozwoju regionu*, red. W.M. Gaczek, Zeszyty Naukowe nr 57, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, s. 158.

¹⁹ B. Szymoniuk, S. Walukiewicz, *Lokalne systemy produkcyjne jako stymulatory innowacyjności*, [w:] *Wspólna Europa – Przedsiębiorstwo wobec globalizacji*, Wydawnictwo SGH, PWE, Warszawa 2001, s. 445-446, [cyt. za:] J. Chądzyński, J. Nowakowska, Z. Przygocki, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2007, s. 189.

²⁰ J. Chądzyński, J. Nowakowska, Z. Przygocki, wyd. cyt., s. 190.

Dolny Śląsk to region z zapleczem małych, rodzinnych przedsiębiorstw, do których należą m.in. firmy korzystające z lokalnego potencjału, od lat funkcjonujące na określonym terytorium, specjalizujące się w danej produkcji, w których wiedza i umiejętności wraz z tradycją przekazywane są z pokolenia na pokolenie. Dolnośląscy kamieniarze, ceramicy czy przedsiębiorcy należący do sektora drzewnego posiadają doświadczenie nabyte poprzez uczestnictwo w procesie produkcji, poprzez „dorastanie w atmosferze towarzyszącej produkcji”. Kontynuując rozważania, należy podkreślić, że istotną rolę w sprawnym funkcjonowaniu zarówno powiązań sieciowych, jak i każdego regionu odgrywa potencjał naukowy, którego specyfikację przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Potencjał naukowy Dolnego Śląska

Publiczne szkoły wyższe	Uniwersytet Wrocławski Uniwersytet Ekonomiczny Uniwersytet Przyrodniczy Politechnika Wrocławska Akademia Medyczna Akademia Wychowania Fizycznego Akademia Muzyczna Akademia Sztuk Pięknych Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna w Krakowie – wydział zamiejscowy we Wrocławiu Papieski Wydział Teologiczny Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. T. Kościuszki
Niepubliczne szkoły wyższe	Wyższa Szkoła Profilaktyki Społecznej i Terapii w Dzierżoniowie Wyższa Szkoła Medyczna LZDZ w Legnicy Wyższa Szkoła Menedżerska w Legnicy Uczelnia Zawodowa Zagłębia Miedziowego w Lubinie Polsko-Czeska Wyższa Szkoła Biznesu i Sportu „Collegium Glacense” w Nowej Rudzie Dolnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach Wyższa Szkoła Technologii Teleinformatycznych w Świdnicy Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości Dolnośląska Szkoła Wyższa TWP we Wrocławiu Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych „Asesor” we Wrocławiu Ewangelikalna Wyższa Szkoła Teologiczna Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu Niepubliczna Wyższa Szkoła Kosmetyczna Szkoła Wyższa Rzemiosł Artystycznych i Zarządzania we Wrocławiu Wrocławska Wyższa Szkoła Informatyki Stosowanej we Wrocławiu Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu Wyższa Szkoła Filologiczna we Wrocławiu Wyższa Szkoła Fizjoterapii we Wrocławiu Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu Wyższa Szkoła Humanistyczna we Wrocławiu Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania „Copernicus” we Wrocławiu Wyższa Szkoła Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów

Państwowe wyższe szkoły zawodowe	Kolegium Karkonoskie w Jeleniej Górze Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie
Placówki naukowe Polskiej Akademii Nauk	Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych im. Włodzimierza Trzebiatowskiego Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda Międzynarodowe Laboratorium Silnych Pól Magnetycznych i Niskich Temperatur Zakład Antropologii PAN Instytut Archeologii i Etnologii PAN oddział we Wrocławiu Centrum Badań Kosmicznych. Zakład Fizyki Słońca Instytut Badań Literackich PAN. Pracownia Słownika Polszczyzny XVI Wieku Instytut Badań Systemowych PAN. Pracownia Systemów Wiedzy i Sztucznej Inteligencji Instytut Geofizyki PAN. Dolnośląskie Obserwatorium Geofizyczne w Książu Instytut Historii Nauki PAN. Biblioteka (filialna) Instytutu Historii Sztuki Instytut Matematyczny PAN. Oddział we Wrocławiu Instytut Nauk Geologicznych PAN. Zakład Geologii Sudetów Instytut Nauk Prawnych. Zespół Prawa Ochrony Środowiska Instytut Ochrony Przyrody PAN. Dolnośląska Stacja Terenowa
Jednostki badawczo-rozwojowe	Instytut Automatyki Systemów Energetycznych Instytut Górnictwa Odkrywkowego „Poltegor” Instytut Komputerowych Systemów Automatyki i Pomiarów Instytut Elektrotechniki KGHM „Cuprum” sp. z o.o. Centrum Badawczo-Rozwojowe Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach Zakład Narodowy im. Ossolińskich Przemysłowy Instytut Telekomunikacji – Oddział Wrocławski Wojskowy Instytut Techniki Inżynierskiej

Źródło: K. Grabas, *Potencjał naukowy technologii informatycznych (IT) środowiska wrocławskiego. Uwzględnienie specyfiki szkół publicznych i niepublicznych, jbr-ów i firm informatycznych lokujących swoje siedziby w regionie*, www.dcsr.wroc.pl, dostęp: 10.05.2009, s. 10-32.

Z punktu widzenia funkcjonowania w regionie relacji sieciowych istotne jest nie tylko istnienie zaplecza naukowego, ale także umiejętność wykorzystania osiągnięć tego sektora w praktyce gospodarczej. Z tego względu konieczne są działania mające na celu umożliwienie współpracy czy poszerzenie już istniejącej o coraz to nowe usługi, pomiędzy przedsiębiorstwami, jednostkami samorządowymi a sektorem naukowo-badawczym.

Tworzenie wzajemnych relacji o charakterze społecznym, gospodarczym czy organizacyjnym staje się oparciem dla współczesnej gospodarki innowacyjnej. Wszechobecnym pierwotnym narzędziem ułatwiającym podtrzymywanie takich powiązań i relacji jest niewątpliwie Internet. Z badań przeprowadzonych przez GUS wynika, iż udział firm z dostępem do Internetu, nie tylko w województwie dolnośląskim, sukcesywnie wzrasta²¹ od roku 2004, co jest zjawiskiem niezmiernie pozytywnym w dobie funkcjonowania w gospodarce informacyjnej i z punktu widzenia two-

²¹ Wyniki badań 2004-2007: Społeczeństwo informacyjne w Polsce, s. 32, www.stat.gov.pl.

rzenia i utrzymywania relacji sieciowych. Dzięki czynnemu pozyskiwaniu i przetwarzaniu informacji przedsiębiorcy mają szansę na utrzymanie konkurencyjnej pozycji na rynku. Natomiast posiadanie przez przedsiębiorców własnej strony internetowej jest uzupełnieniem ich działalności oraz reklamą, a także stanowi dostęp dla potencjalnych odbiorców.

W celu wskazania relacji występujących pomiędzy podmiotami zlokalizowanymi w regionie zostaną wykorzystane wyniki badań m.in. A. Bieńkowskiej²², dotyczących współpracy podmiotów funkcjonujących na terenie województwa dolnośląskiego z instytucjami zewnętrznymi.

Należy podkreślić, że brak jest kompleksowych badań przedstawiających powiązania małych i średnich przedsiębiorstw z instytucjami otoczenia biznesu, zwłaszcza w kontekście relacji z jednostkami samorządu terytorialnego. O ile przedmiotem badań wielokrotnie są przedsiębiorstwa regionu, o tyle nie zbadano szczegółowo, jak wygląda współpraca sektora MSP z instytucjami zewnętrznymi z punktu widzenia władz lokalnych. Na uwagę zasługuje również fakt, że posiadanie wiedzy o specyfice, predyspozycjach, działaniach przedsiębiorstw zlokalizowanych na określonym terytorium przez władze samorządowe niejednokrotnie mogłoby wpływać na trafne dostosowanie pomocy dla tego sektora ze strony władz lokalnych. Dla weryfikacji powiązań istniejących w regionie sektora MSP w relacji z władzami lokalnymi zostaną także wykorzystane badania dotyczące relacji oraz współpracy władz samorządowych i przedsiębiorców przeprowadzone w 2009 r. przez autorkę.

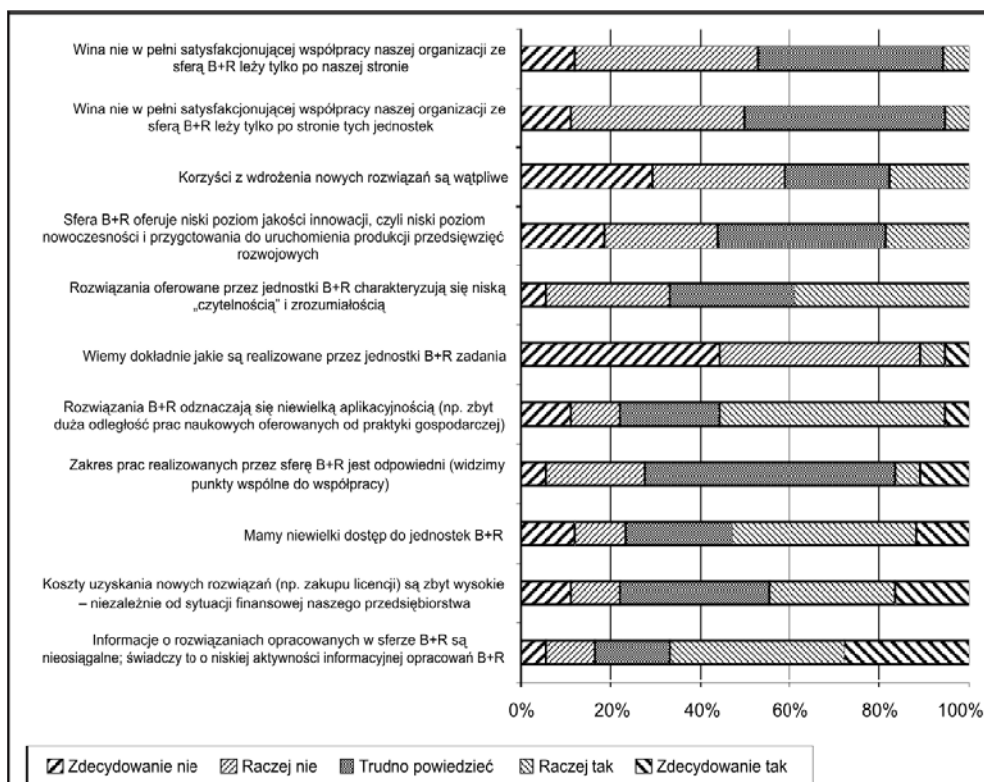
Badania współpracy pomiędzy ww. podmiotami wybranej grupy przedsiębiorstw i organizacji świadczących różnego rodzaju usługi, w tym obejmujące jednostki samorządowe, dowodzą, że rozwiązania proponowane przez sektor B+R są mało czytelne i zrozumiałe (ok. 40% ankietowanych) oraz odznaczają się małą aplikacyjnością, tzn. oferowane prace naukowe są zbyt odległe od praktyki gospodarczej. Uwagi takie wyraziło ponad 50% ankietowanych (rys. 2); ta sama liczba respondentów zaznaczyła, iż posiada niewielki dostęp do jednostek B+R, co nie stawia w pozytywnym świetle współpracy między ankietowanymi a jednostkami badawczo-rozwojowymi. Respondenci podkreślili także (ok. 70%), że rozwiązania opracowane przez jednostki badawczo-rozwojowe są nieosiągalne, co świadczy o niewystarczającej informacji na temat proponowanych rozwiązań.

Niepokojący jest także fakt, że 30% respondentów podkreśla brak jakichkolwiek kontaktów z jednostkami badawczo-rozwojowymi, a kolejne 50% tylko czasami korzysta z pomocy tej sfery. Ponad 80% ankietowanych wskazuje, że nigdy (bądź sporadycznie) nie kontaktowali się z działami B+R innych przedsiębiorstw, prywatnych laboratoriów badawczych i jednostek naukowych PAN (rys. 3).

---

²² A. Bieńkowska, A. Bojnowska, K. Walecka, A. Zabłocka-Kluczka, *Współpraca podmiotów funkcjonujących na terenie województwa dolnośląskiego z instytucjami zewnętrznymi w zakresie działalności innowacyjnej – wstępne wyniki badań*, [w:] *Strategie i doradztwo dla przedsiębiorstw. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo DCSR, Wrocław 2007.

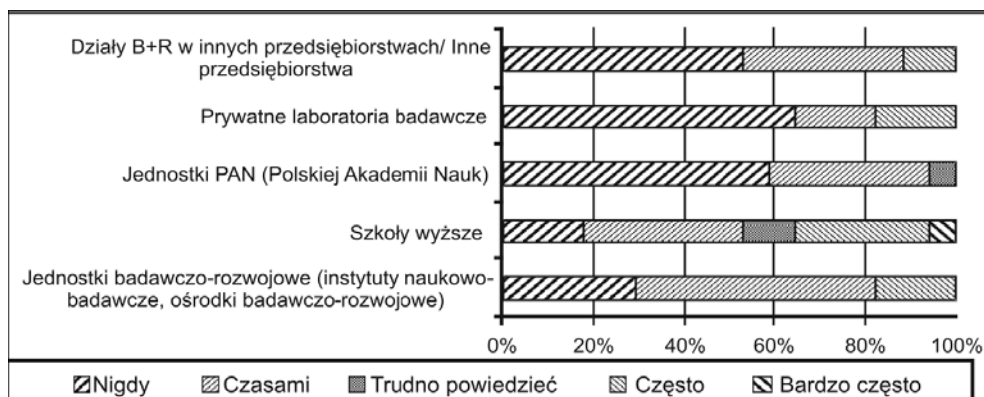

Rys. 2. Opinie respondentów odnośnie do współpracy ze sferą B+R

Źródło: A. Bieńkowska, A. Bojnowska, K. Walecka, A. Zabłocka-Kluczka, *Współpraca podmiotów funkcjonujących na terenie województwa dolnośląskiego z instytucjami zewnętrznymi w zakresie działalności innowacyjnej – wstępne wyniki badań*, [w:] *Strategie i doradztwo dla przedsiębiorstw. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo DCSR, Wrocław 2007, s. 22.

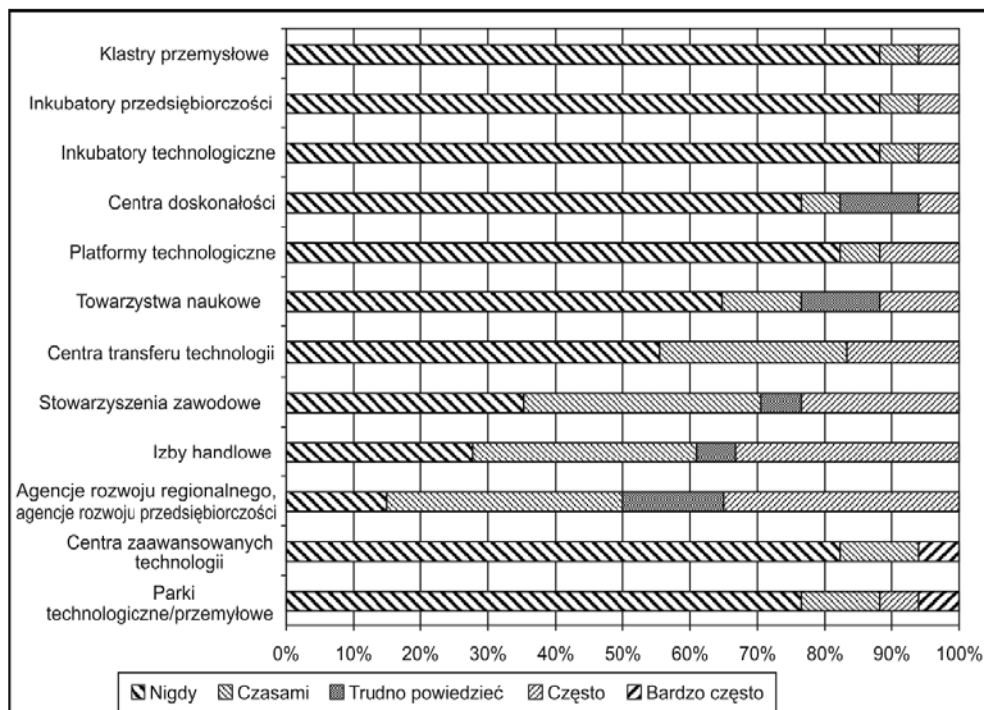
Z badań przeprowadzonych na Dolnym Śląsku wynika, że instytucje wspierające rozwój przedsiębiorstw działają w głównej mierze w zakresie organizacji szkoleń, przekazu informacji czy możliwości ubiegania się o dotacje²³. Na niskim poziomie została oceniona innowacyjność sektora MSP, wobec czego konieczne jest prowadzenie działań, które będą wspierać zdolność przedsiębiorstw do wprowadzania innowacji, jak i pozwolą na wykorzystanie potencjału badawczego Dolnego Śląska na rzecz innowacji. W głównej mierze podkreśla się brak wyspecjalizowanych usług

²³ B. Lubicka, H. Dobrowolska-Kaniewska, *Wpływ dolnośląskiej strategii innowacji na efektywność funkcjonowania instytucji wspierających potencjał innowacyjny przedsiębiorstw*, [w:] *Polityka innowacyjna Dolnego Śląska*, Wydawnictwo DCSR, Wrocław 2007, s. 43.

Rys. 3. Częstość kontaktów badanych organizacji z jednostkami sfery B+R

Źródło: jak w rys. 2.

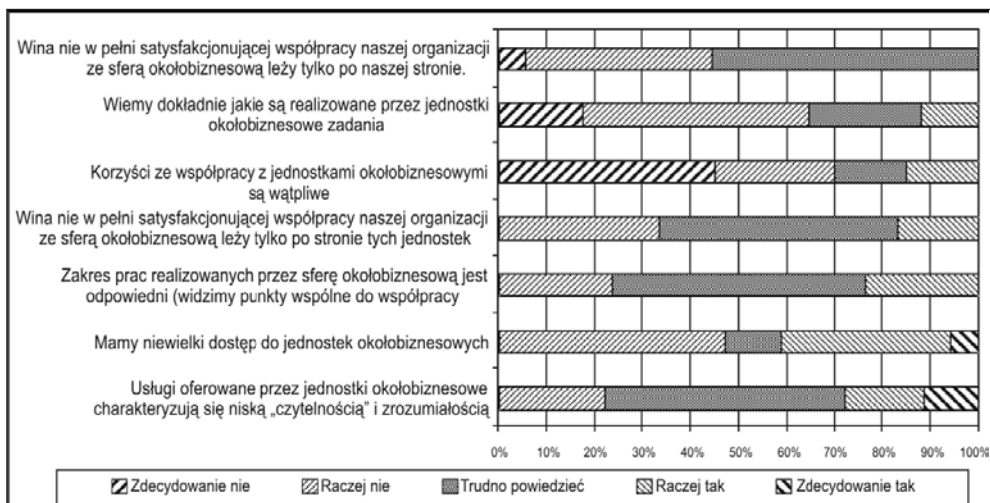

Rys. 4. Częstość kontaktów badanych organizacji z jednostkami sfery okołobiznesowej

Źródło: jak w rys. 2.

w zakresie wspierania procesów innowacyjnych, zwłaszcza niedopasowanie do potrzeb firm²⁴.

W świetle prezentowanych informacji zakres współpracy organizacji z jednostkami sfery okołobiznesowej nie wypada pozytywnie, zwłaszcza pod względem funkcjonowania powiązań sieciowych, dla których kontakt z takimi jednostkami umożliwia pozyskanie wiedzy, dostęp do specjalistów, informacji itp. (rys. 4). Można zauważyć, iż zarówno w przypadku inkubatorów technologicznych i przedsiębiorczości czy parków technologicznych, jak i centrów zaawansowanych technologii ankietowani potwierdzili brak bądź sporadyczny kontakt z tymi jednostkami (rys. 5). Można dostrzec, że badani nie są dobrze zorientowani, jaki zakres usług oferują jednostki okołobiznesowe. Natomiast korzystający z usług tych jednostek wysoko ocenili jakość współpracy²⁵.

Rys. 5. Opinie respondentów odnośnie do współpracy ze sferą okołobiznesową

Źródło: jak w rys. 2, s. 41.

Analizując wyniki przedstawionych badań, można potwierdzić, że w szczególności sposób ukazują one dokładny obraz relacji przedsiębiorca – instytucje otoczenia biznesu czy też sfery B+R na Dolnym Śląsku. Dalsza część rozważań będzie próbą ukazanie relacji i powiązań przedsiębiorca – władze lokalne. W celu realizacji tego zadania zostaną wykorzystane badania, które przyjęły formę wywiadu bezpośredniego, badań terenowych oraz ankietowych, skierowanych do wszystkich 169 gmin

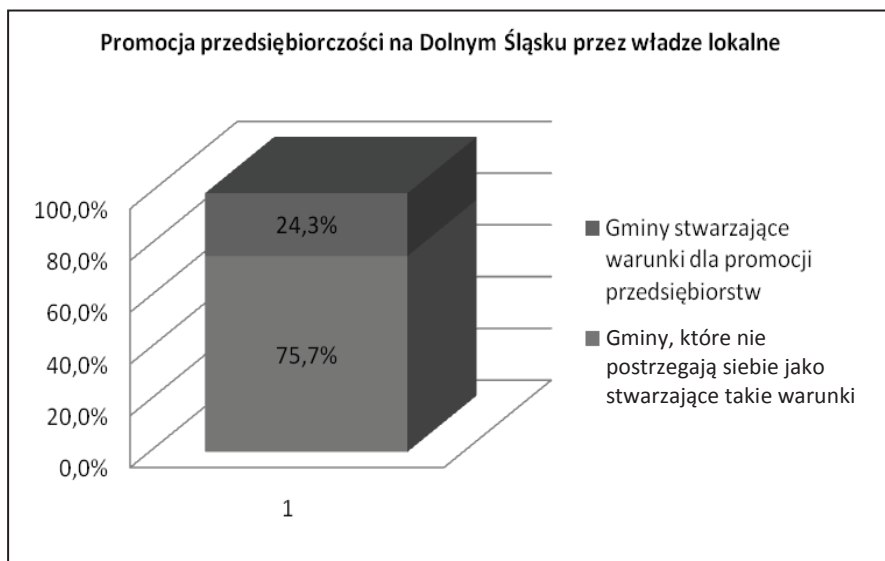
²⁴ A. Bieñkowska, A. Bojnowska, K. Walecka, A. Zabłocka-Kluczka, *Bariery wewnętrzne działalności innowacyjnej w podmiotach na Dolnym Śląsku – wyniki badań*, [w:] *Strategie i doradztwo dla przedsiębiorstw. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo DCSR, Wrocław 2007, s. 41.

²⁵ A. Bieñkowska i in., *Bariery wewnętrzne...*, s. 41.

Dolnego Śląska, przy czym odpowiedzi udzieliło 140 gmin. Ankietowani odpowiedzieli w sposób przejrzysty i konkretny. W niektórych pytaniach niepokojąco wysoka była jednak liczba odpowiedzi „nie wiem”, co dowodzi nie tylko braku wiedzy o potrzebach czy działaniach przedsiębiorców w gminach, ale także może wynikać ze złego przepływu informacji pomiędzy poszczególnymi komórkami organizacyjnymi gmin.

Zdaniem władz lokalnych największym problemem przedsiębiorców jest nieumiejętność zarządzania, brak wiedzy i wykwalifikowanych pracowników. Niezwykle istotne jest, że tylko 9 gmin wskazało brak aktywności przedsiębiorców, co jest pozytywnym zjawiskiem i potwierdza aktywność przedsiębiorców Dolnego Śląska. Należy jednak dodać, że aż 45% gmin nie prowadzi, niestety, działań, które miałyby na celu wspieranie tej aktywności w postaci pomocy. Tylko 21% gmin zadeklarowało, że udziela pomocy w formie doradztwa, 15% w postaci szkoleń oraz 11 i 10% jako udzielający pomocy adekwatnie finansowej i promującej.

W celu nawiązania współpracy bądź podtrzymywania istniejących powiązań przez przedsiębiorców lokalnych istotne wydaje się ich promowanie. Tylko 24,3% badanych gmin prowadzi działania promujące w postaci konferencji, wystaw, targów czy seminariów (rys. 6). Można zaznaczyć, że ten rodzaj pomocy ze strony władz lokalnych ma skutkować podtrzymywaniem istniejących i nawiązaniem nowych kontaktów, zarówno pomiędzy przedsiębiorstwami, jak i podmiotami otoczenia biznesu, realizacją wspólnych projektów itp.

Rys. 6. Warunki stwarzane przez władze lokalne dla promocji przedsiębiorczości, wymiany kontaktów, informacji pomiędzy przedsiębiorstwami

Źródło: opracowanie własne, na podstawie badań ankietowych.

Kontynuując, należy podkreślić, że kluczowa wydaje się ocena relacji pomiędzy przedsiębiorcami, które z punktu widzenia władz lokalnych nie prezentują się najlepiej. Tylko 1% gmin zauważył widoczną, bardzo dobrą współpracę lokalnych przedsiębiorców, 17% – jej brak, co może świadczyć po prostu o niewiedzy w tym zakresie; 9% uważa, że nie ma konkurencji wśród przedsiębiorców, co jest także spowodowane małą liczbą firm tej samej branży, natomiast 54% gmin sądzi, że przedsiębiorcy są zdolni zarówno do konkurowania, jak i współpracy, co byłoby sytuacją pożądaną dla funkcjonowania terytorialnych systemów produkcji, jednak nie wskazują na konkretne przypadki jednoczesnej konkurencji i współpracy.

W ramach badań ankietowani zostali zapytani także o instytucje zrzeszające przedsiębiorców i tu sporadycznie wskazali na występowanie stowarzyszeń, zrzeszeń, cechów czy klubów i w większości nie potrafili ocenić ich działalności, gdyż tylko 29 gmin pozytywnie odniosło się do ich funkcjonowania. Niewątpliwie członkostwo w instytucjach tego rodzaju stwarza przedsiębiorcom szansę szukania wspólnego rozwiązywania problemów branży, może wzmacniać współpracę, zwiększać wzajemne zaufanie, umożliwiać jednogłośnie występowanie wobec władz lokalnych czy regionalnych.

Szczególny niepokój budzi brak zainteresowania przedsiębiorców współpracą z jednostkami naukowo-badawczymi i wspierającymi ich działalność. Ankietowani (w liczbie 120) wskazali brak takiego zainteresowania ze strony przedsiębiorców, co z jednej strony daje bardzo negatywne wyniki i potwierdza badania przeprowadzone przez A. Bieńkowską. W nielicznych gminach, w których przedsiębiorcy wykazali zainteresowanie współpracą z instytucjami naukowo-badawczymi, dotyczyło ono pozyskania opracowań, analiz ekspertyz, biznesplanów, dostępu do wykwalifikowanych specjalistów, szkoleń, doradztwa. Należy zaznaczyć, że brak zainteresowania przedsiębiorców współpracą z tymi instytucjami może wynikać nie tyle z niechęci skorzystania z ich oferty, co z nieświadomości, co do tej oferty należy, a z czego mogliby skorzystać.

Z badań przeprowadzonych przez autorkę w formie bezpośredniego wywiadu w terenie wynika, że w regionie istnieją niezidentyfikowane formy współpracy pomiędzy przedsiębiorcami, które nie tylko cechuje przynależność do wspólnego sektora produkcji, produkcja dóbr komplementarnych, kooperacja, a nawet produkcja fazowa. O występujących relacjach często nie wiedzą jednak władze lokalne, a w konsekwencji nie udzielają wsparcia w celu umacniania się tych struktur przestrzenno-organizacyjnych.

Interesujące ze względu na charakter zasobów regionu jest to, że dokonując przeglądu sektora surowcowego w regionie w poszczególnych gminach, można stwierdzić występowanie zgrupowań ceramików, producentów z sektora drzewnego czy licznych zgrupowań kamieniarzy, którzy nie są w chwili obecnej w stanie funkcjonować jako klastry. Tworzą oni zgrupowania, które mają predyspozycje do funkcjonowania w sieci powiązań na zasobach terenu czy na tradycji przekazywanej z pokolenia na pokolenie, z wzajemną współpracą. Szczególnie istotne jest wskaza-

nie im kierunku działania prowadzącego do zacieśnienia współpracy i w konsekwencji do stworzenia specyficznej struktury przestrzenno-organizacyjnej. Dzięki tradycji istniejącej na danym terenie przedsiębiorcy często znają technikę wykonywania swojego zawodu, są w posiadaniu nieformalnej i nieskodyfikowanej wiedzy o procesie produkcji, są rozmieszczeni w odległości od kilku metrów do kilku kilometrów od siebie, zajmują się tym samym rodzajem działalności, a jednak czegoś im brak, by stworzyć sieć współpracy. Wydaje się, że przede wszystkim brak im wzajemnego zaufania i wiedzy na temat korzyści wynikających ze współpracy. Nie potrafią konkurować i kooperować jednocześnie. Autorka zaobserwowała, że bardzo często prowadzą wyniszczającą „walkę”, której efektem jest upadek niektórych, co na pewno nie przekłada się na rozwój lokalny. Przedsiębiorcy często nie potrafią np. utrzymać stałych cen, prowadząc konkurencję cenową, popadają wręcz w swoistą spiralę ich obniżania. Dla przykładu można także podać, że w momencie spotkania z potencjalnym klientem, który sugeruje niższą cenę u konkurencji, sprzedają swoje produkty, obniżając własną cenę, co wpływa niekorzystnie na całe środowisko.

W kwestii wspólnego ponoszenia kosztów można także dodać, że brak współpracy przekłada się na wysokie koszty promocji w pojedynkę, a częściej na brak promocji. Przedsiębiorcy nie są przekonani, że w wybranych obszarach mogliby współdziałać i ponosić wspólnie koszty związane np. z promocją, dystrybucją, zakupem nowych technologii, patentów, co wpływałoby na ich innowacyjność i prowadziło do większych korzyści, w tym także zysku. Z kolei wyższe zyski przedsiębiorców są w relacji z dochodami gminy, która jako jednostka samorządowa o największej samodzielności finansowej może je wykorzystać na zadania fakultatywne, na realizację potrzeb lokalnych społeczności, poprawę infrastruktury i przyciąganie nowych inwestorów, a w efekcie na zwiększenie liczby firm otoczenia biznesu²⁶.

Adekwatne jest w tym miejscu przytoczenie powszechnie obecnego hasła: „działanie lokalne, myślenie globalne”. Działając lokalnie, ale wspólnie, przedsiębiorcy mają szansę uczestniczyć w rynku globalnym, mogą zostać dostrzeżeni nie jako producenci kilku kamiennych waz, ale jako producenci całego asortymentu, na jaki zgłasza zapotrzebowanie rynek lokalny, regionalny, krajowy, a nawet międzynarodowy. Możliwą opcją jest również zainteresowanie dużej firmy, która ze swoimi możliwościami pozyskania kapitału bądź posiadania go może stanowić potencjalnego koordynatora, odbiorcę produkcji czy też przejąć funkcję promocji, zakupu innowacyjnych technologii produkcji, natomiast sieć współpracujących przedsiębiorców stanowić będzie grupę podwykonawców o elastycznych możliwościach dostosowywania się do potrzeb tego dużego kooperatora.

W celu tworzenia powiązań sieciowych istotną rolę odegrał w województwie dolnośląskim realizowany w latach 2005-2007 projekt pilotażowy ISKRA Internetowy System Kreowania Aktywności w Innowacji Dolnego Śląska, którego koordynatorem było Dolnośląskie Centrum Euro Info afiliowane przy Dolnośląskiej Agencji

²⁶ A. Mempel-Śnieżyk, *Terytorialne systemy produkcji jako podstawa rozwoju lokalnego na przykładzie Dolnego Śląska*, rozprawa doktorska, Wrocław 2009, s. 190-211.

Rozwoju Regionalnego SA w postaci portalu internetowego, który jako kanał informacyjny miał za zadanie integrować uczestników z Dolnego Śląska, takich jak: dolnośląskie przedsiębiorstwa, instytucje naukowe i badawcze, firmy oraz inne organizacje obsługujące przedsiębiorstwa.

Oprócz dostępu do interaktywnej i wirtualnej informacji na portalu internetowym projekt umożliwił bezpośredni kontakt pomiędzy przedsiębiorcami i jednostkami naukowo-badawczymi w ramach giełd współpracy i specjalistycznych rozmów na temat innowacji, transferu technologii i wdrażania Dolnośląskiej Strategii Innowacji, również podczas czatów internetowych, a także pozyskanie indywidualnych, nieodpłatnych eksperckich usług doradczych²⁷. Realizacja projektu, który stanowił fazę pilotażową do zbudowania szerszego regionalnego systemu upowszechniania informacji, kompatybilnego z innymi inicjatywami podejmowanymi na Dolnym Śląsku, uświadomiła występujący w tym regionie problem związany ze współpracą pomiędzy dolnośląskimi przedsiębiorcami i jednostkami badawczo-rozwojowymi. Z przeprowadzonych analiz wynika, iż taka współpraca jest jak najbardziej możliwa, ale wymaga zindywidualizowanego podejścia, tzn. konsultant projektu prowadzący przegląd ofert jednostek badawczo-rozwojowych prezentował ofertę jednostki konkretnej firmie, natomiast rozwiązanie, że przedsiębiorcy i jednostki badawczo-rozwojowe miały samodzielnie przeszukiwać i zgłaszać oferty, nie sprawdziło się. Możliwe, iż świadczy to o braku zainteresowania współpracą z obu stron, a może o braku wiedzy o korzyściach wynikających ze współpracy bądź z braku wzajemnego zaufania. Potwierdzeniem tych spostrzeżeń są także prezentowane wyżej wyniki badań, a także brak dobrych przykładów współpracy nauki i przemysłu oraz słaba koordynacja działań między instytucjami wsparcia biznesu, w tym administracji²⁸. Kontynuacją projektu jest obecnie realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013 projekt systemowy „RAPID” Regionalna Interaktywna Platforma Innowacji dla Dolnego Śląska, realizowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego.

Znaczące dla podmiotów Dolnego Śląska jest także tworzenie i rozwój systemu komunikacji i wymiany, w tym zbieranie danych i tworzenie ich baz, przede wszystkim w zakresie działań edukacyjnych i innych przedsięwzięć wspierających rozwój innowacji, podnoszenie świadomości odnośnie do tworzenia powiązań sieciowych. Projekt rozwoju regionalnego systemu innowacji także służył rozwijaniu sieci współpracy w regionie, pomiędzy dostawcami innowacji i technologii – uczelniami wyższymi i instytutami badawczymi, a ich odbiorcami – przedsiębiorstwami. Realizacja projektu oparła się na utworzeniu sieci Ośrodków Transferu Wiedzy i Technologii (OTWT), które mają służyć jak najlepszemu dopasowywaniu usług do wyma-

²⁷ www.dolnyslask-innowacje.pl.

²⁸ Z. Dynak, *Możliwości wsparcia regionalnych bloków kompetencji na Dolnym Śląsku*, [w:] *Wspieranie rozwoju klastrów w Polsce i zagranicą – doświadczenia i wyzwania*, red. M. Dzierżanowski, S. Szultka, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008, s. 16-19.

gań przedsiębiorców oraz maksymalizować efektywność przepływu wiedzy i technologii. OTWT zostały więc powołane do życia w celu zwiększania dostępu firm do wyników badań naukowych realizowanych na uczelniach. Dzięki uczestnictwu w tym projekcie przedsiębiorstwa z sektora MSP mają ułatwiony dostęp do wyników zakończonych i prowadzonych prac badawczo-rozwojowych, mogą korzystać ze specjalistycznego wyposażenia będącego w dyspozycji instytucji B+R, z indywidualnych konsultacji obejmujących różnego rodzaju doradztwo, mają zapewnione uczestnictwo w regionalnych konferencjach dotyczących tematyki transferu technologii, innowacyjności, praw własności intelektualnej i przemysłowej, finansowania technologii itp., poszukiwanie partnera handlowego, działania informacyjne i wspierające na rzecz klienta z sektora MSP, audyty technologiczne, zaprojektowanie i przeprowadzenie audytu lub częściowe doradztwo związane z audytem i zakupem usług certyfikacyjnych, wydanie opinii o technologii, które są często wymagane przez instytucje finansujące inwestycje i zakup technologii, w ramach programów dotacyjnych SPO-WKP dla MSP²⁹.

4. Zakończenie

Podjęte rozważania potwierdzają, jak wiele różnorodnych uwarunkowań o charakterze zarówno egzogenicznym, jak i endogenicznym decyduje o powstaniu i funkcjonowaniu powiązań sieciowych. Sieci powiązań, relacje występujące w ramach danej jednostki terytorialnej przyczyniają się do osiągnięcia zewnętrznych korzyści skali, niskich kosztów transakcyjnych związanych z klimatem zaufania oraz współpracy, ponoszeniem wspólnych kosztów pozyskania informacji i wdrażania innowacji, rozłożeniem ryzyka na wszystkie kooperujące firmy³⁰. Sieci jako forma organizacji zapewniają m.in. rozłożenie ryzyka na wielu partnerów, większą elastyczność w porównaniu z innymi formami integracji, szybki przepływ informacji, sprawniejsze nabywanie wiedzy w procesie absorpcji innowacji; funkcjonowanie w sieci umożliwia korzystanie z wysoko wyspecjalizowanej wiedzy, niedostępnej bezpośrednio na rynku, obniżenie kosztów pozyskania tej wiedzy i przyspieszenia procesów związanych z jej wdrożeniem. Ważne jest także, iż współpraca podmiotów gospodarczych nabiera coraz to większego znaczenia i może być postrzegana jako instrument rozwiązywania problemów ekonomicznych³¹.

W ramach podsumowania można podkreślić, że efekty współpracy przedsiębiorców na różnych płaszczyznach mogą sprawić, że staną się oni np. silnym reprezentantem określonego rodzaju produkcji na arenie nie tylko polskiego rynku, mogą tworzyć sieć powiązań gwarantującą przepływ informacji, mogą zapewnić sobie lepszy dostęp do innowacji, także do rezultatów badań i wyników sektora B+R oraz ośrodków edukacyjnych.

²⁹ www.rrsi.wroc.pl.

³⁰ J. Gancarczyk, M. Gancarczyk, *Konkurencyjność skupisk przemysłu (clusters) – od korzyści zewnętrznych do korzyści skali*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2002, nr 2-3, s. 77.

³¹ R. Romanowski, wyd, cyt., s. 158.

Na uwagę zasługuje jednak fakt, że współpraca w ramach takich powiązań w regionie dolnośląskim wymaga koordynowania i wspomagania przez władze lokalne, które – jak wynika z przedstawionych badań – odgrywają w tym układzie wzajemnych relacji ważną rolę zarówno przy tworzeniu i wspieraniu, jak i przede wszystkim przy zapobieganiu przed wyniszczającą rywalizacją. Podkreślając szczególnie rolę władz lokalnych w funkcjonowaniu powiązań sieciowych, należy zaznaczyć, że aby mogły one wykonywać zadania wspomagające ich rozwój, konieczne jest przekazanie im wiedzy z tego obszaru oraz konkretnych sposobów postępowania, a także wskazanie narzędzi wspierania rozwoju powiązań sieciowych. Dobrym rozwiązaniem byłoby stworzenie instytucji, która przyjąłaby funkcję koordynatora współpracy i działań prowadzonych w konkretnym kierunku.

Uwzględniając rosnące znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw, które odgrywają ogromną rolę nie tylko w sferze gospodarczej państwa, ale i społecznej (stymulują wzrost gospodarczy kraju przez aktywizację procesów innowacyjnych, a co za tym idzie, unowocześniają strukturę przemysłową czy np. generują nowe miejsca pracy), pożądaną sytuacją byłoby sprawne funkcjonowanie tego sektora, umiejętne pokonywanie barier stojących na drodze jego rozwoju i tworzenie warunków sprzyjających jego rozwojowi. Dlatego dużą wagę także w regionie dolnośląskim przykładają do roli władz lokalnych, które poprzez bliski kontakt z podmiotami gospodarczymi są w stanie zidentyfikować oraz uchwycić powstające problemy i wskazać gotowe do wdrożenia rozwiązania lub też zainspirować do działań w kierunku ich rozwiązania.

Kontynuując, należy podkreślić, że tworzenie powiązań sieciowych w regionie utrudnione jest ze względu na słabą skłonność przedsiębiorców do współpracy nie tylko z instytucjami wspierającymi ich rozwój, ale także pomiędzy przedsiębiorstwami. Jak wynika z badań poszczególnych gmin Dolnego Śląska, tylko nieliczne wskazują na aktywne uczestnictwo czy przynależność przedsiębiorców do organizacji branżowych lub regionalnych. Taki stan rzeczy w dużej mierze wynika z mentalności i postaw polskich przedsiębiorców. Próby wpłynięcia na mentalność producentów, którzy często wolą rywalizować niż współpracować, przekonanie ich do współpracy, przełamanie bariery braku zaufania, realizacja różnorodnych programów publicznych jest zadaniem niezwykle trudnym i czasochłonnym. Można także sądzić, że problem stanowi brak zaufania przedsiębiorców do zaangażowania władz w dłuższym okresie, co można uznać za uzasadnione, obserwując niejednokrotnie zmieniające się postawy władz wynikające często z kadencyjności. Prowadzone są jednak liczne przedsięwzięcia mające na celu zlikwidowanie zasygnalizowanych barier poprzez podnoszenie świadomości społecznej w zakresie korzyści wynikających ze współpracy i przynależności do określonej struktury przestrzenno-organizacyjnej.

Rozważania wskazują na niedoskonałości we współpracy pomiędzy sektorem przemysłu i sferą nauki. Może to wynikać z niewiedzy, niepewności przedsiębiorców, niechęci współfinansowania badań ze środków własnych czy ponoszenia

kosztów związanych z zakupem innowacyjnych, nowoczesnych rozwiązań łączących się z procesem technologicznym czy też procesem zarządzania. Z drugiej strony może wiązać się z niedostosowaniem oferty, z trudnością dotarcia z ofertą mimo licznych konferencji i seminariów.

Literatura

- Adamowicz M., *Sieci współpracy, grona i terytorialne systemy produkcyjne jako koncepcja rozwoju obszarów wiejskich*, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Roczniki Naukowe, t. IX, z. 2, Poznań 2007.
- Bąk M., *Małe i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionalny*, Wydawnictwo Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2001.
- Bieńkowska A., Bojnowska A., Walecka K., Zabłocka-Kluczka A., *Bariery wewnętrzne działalności innowacyjnej w podmiotach na Dolnym Śląsku – wyniki badań*, [w:] *Strategie i doradztwo dla przedsiębiorstw. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo DCSR, Wrocław 2007.
- Bieńkowska A., Bojnowska A., Walecka K., Zabłocka-Kluczka A., *Współpraca podmiotów funkcjonujących na terenie województwa dolnośląskiego z instytucjami zewnętrznymi w zakresie działalności innowacyjnej – wstępne wyniki badań*, [w:] *Strategie i doradztwo dla przedsiębiorstw. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo DCSR, Wrocław 2007.
- Bourdieu P., *The Forms of Capital*, [w:] J.G. Richardson (red.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Greenwood, New York 1985.
- Brandenburg H., *Zarządzanie lokalnymi projektami rozwojowymi*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2002.
- Brodzicki T., Szulika S., *Koncepcja klastrów a organizacja przedsiębiorstw*, [w:] *Organizacja i Kierowanie*, nr 4 (110), Warszawa 2002.
- Castells M., *Papeles de Poblacion*, „La Ciudad de la Nueva Economía” 2001, nr 27.
- Chądzyński J., Nowakowska J., Przygocki Z., *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2007.
- Chmiel J., *Małe i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionów*, Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN, Warszawa 1997.
- Czerny M., *Globalizacja a rozwój*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Daszkiewicz N., *Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce*, Wydawnictwo Publishing Group Scientific, Gdańsk 2004.
- Dolnośląska strategia innowacji*, Wrocław 2005.
- Dynak Z., *Możliwości wsparcia regionalnych bloków kompetencji na Dolnym Śląsku*, [w:] *Wspieranie rozwoju klastrów w Polsce i zagranicą – doświadczenia i wyzwania*, red. M. Dzierżanowski, S. Szultka, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008.
- Gancarczyk J., Gancarczyk M., *Konkurencyjność skupisk przemysłu (clusters) – od korzyści zewnętrznych do korzyści skali*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2002, nr 2-3.
- Grabas K., *Potencjał naukowy technologii informatycznych (IT) środowiska wrocławskiego. Uwzględnienie specyfiki szkół publicznych i niepublicznych, jbr-ów i firm informatycznych lokujących swoje siedziby w regionie*, www.dcsr.wroc.pl, dostęp: 10.05.2009.
- Heffner K., *Małe miasta w rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] *Małe miasta a rozwój lokalny i regionalny*, red. K. Heffner, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2005.
- Jewtuchowicz A., *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2005.
- Klasik A., *Zarządzanie rozwojem lokalnym*, [w:] *Zarządzanie rozwojem gmin w zespołach miejsko-przemysłowych*, red. F. Kuźnik, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 1996.

- Komorowski J.W., *Uwarunkowania innowacyjności w przestrzeni miast i regionów*, [w:] *Innowacje w rozwoju regionu*, red. W.M. Gaczek, Zeszyty Naukowe nr 57, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005.
- Korenik S., *Gospodarka oparta na wiedzy i jej znaczenie dla kształtowania się e-regionu, rekomendacje dla Dolnego Śląska*, [w:] *Innowacyjność w strategiach regionów UE oraz Dolnego Śląska – Gospodarka oparta na wiedzy przestrzeni Dolnego Śląska*, red. S. Korenik, Wydawnictwo DCSR, Wrocław 2006.
- Lachiewicz S. (red.), *Komunikacja wewnętrzna w organizacjach sieciowych*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2008.
- Lubicka B., Dobrowolska-Kaniewska H., *Wpływ dolnośląskiej strategii innowacji na efektywność funkcjonowania instytucji wspierających potencjał innowacyjny przedsiębiorstw*, [w:] *Polityka innowacyjna Dolnego Śląska*, Wydawnictwo DCSR, Wrocław 2007.
- Mempel-Śnieżyk A., *Specyficzne zasoby przedsiębiorstwa w aspekcie rozwoju lokalnego*, [w:] *Gospodarka przestrzenna X*, red. Z. Przybyła, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2007.
- Mempel-Śnieżyk A., *Terytorialne systemy produkcji jako podstawa rozwoju lokalnego na przykładzie Dolnego Śląska*, rozprawa doktorska, Wrocław 2009.
- Naisbitt J., *Megatrendy*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1997.
- Nowińska-Łażniewska E., *Relacje przestrzenne w Polsce w okresie transformacji w świetle teorii rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2004.
- Olejniczak K., *Nowe teorie rozwoju regionalnego w praktyce Unii Europejskiej*, [w:] *Regionalizm, polityka regionalna i fundusze strukturalne w Unii Europejskiej*, red. A. Adamczyk, J. Borkowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.
- Parysek J.J., *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2001.
- Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Ratajczak-Mrozek M., *Główne cechy relacji sieciowych przedsiębiorstw (podejście sieciowe, network approach)*, „Organizacja i Kierowanie” 2009, nr 4.
- Ratajczak-Mrozek M., *Istota podejścia sieciowego*, „Przegląd Organizacji” 2009, nr 4.
- Ratajczak-Mrozek M., *Podejście sieciowe do internacjonalizacji przedsiębiorstw*, „Marketing i Rynek” 2009, nr 3.
- Romanowski R., *Możliwości rozwoju terytorialnych systemów produkcyjnych w Wielkopolsce*, [w:] *Innowacje w rozwoju regionu*, red. W.M. Gaczek, Zeszyty Naukowe nr 57, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005.
- Rosińska M., *Globalna sieć biznesowa jako konsekwencja nowego paradygmatu konkurencyjności w gospodarce opartej na wiedzy*, [w:] *Region w gospodarce opartej na wiedzy*, red. A. Jewtuchowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007.
- Rózga R., *Gospodarka oparta na wiedzy a rozwój regionalny na przykładzie regionu środkowego Meksyku*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004, nr 1 (15).
- Sroka J., *Dolnośląska sieć instytucji wspierających innowacje w świetle DSI*, [w:] *Innowacyjność wyróżnikiem Dolnego Śląska*, red. A. Kucharska, Wydawnictwo DCSR, Wrocław 2006.
- Szymoniuł B., Wałukiewicz S., *Lokalne systemy produkcyjne jako stimulatory innowacyjności*, [w:] *Wspólna Europa – Przedsiębiorstwo wobec globalizacji*, Wydawnictwo SGH, PWE, Warszawa 2001.
- Wojnicka E., Klimczak P., Wojnicka M. (red.), *Perspektywy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wysokich technologii w Polsce do 2020 roku*, Wydawnictwo PARP, Warszawa 2006.
- Wojtasiewicz L., *Problemy rozwoju lokalnego w aktualnej polityce gospodarczej*, [w:] *Polityka gospodarcza. Studia i przyczynki*, red. J. Tarajkowski, Oficyna Wydawnicza Garmond, Poznań 2005.
- www.dolnyślask-innowacje.pl
- www.stat.gov.pl
- www.rrsi.wroc.pl

CONDITIONS OF FUNCTIONING OF THE NETWORK RELATIONS IN LOWER SILESIA VOIVODESHIP

Summary: In line with the changes occurring in the contemporary space, new tendencies in the theories of regional development are stressed – the increased significance of the local scale is emphasised. The use of endogenous forces and factors have become a problem of many scientific disciplines and as a consequence there are multiple definitions, concepts related to the same research problem concerning: the role of the territory, the concentration of enterprises on a given territory, the specialisation and flexibility of production, the network relations and correlations, the cooperation between entities located on a given territory (enterprises, business environment institutions, R&D sector). Currently the significant role of cooperative and competitive correlations is emphasised and the aim of this article is to show the role of network relations in the local development.

Keywords: local development, network, network connections.